

Janusz Bańkowski

Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Brzegu

Brzeg, 23 maja 2023 r.

Planowanie urządzeń w lasach o zwiększonej funkcji społecznej

Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Brzegu realizuje, na zlecenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych we Wrocławiu, projekt planu urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Oława, wg stanu na 01.01.2024 r. Reagując na Zarządzenie DGLP nr 58 z dnia 5 lipca 2022 r., wprowadzające do stosowania „**Wytyczne do zagospodarowania lasów o zwiększonej funkcji społecznej na gruntach w zarządzie Lasów Państwowych**”, wytypowano - na podstawie propozycji Nadleśnictwa Oława - ponad 700 hektarów lasów, gdzie za dominującą uznano funkcję społeczną. Pełne wdrożenie wspomnianego dokumentu będzie możliwe po nowelizacji Instrukcji urządzania lasu, nad którą obecnie trwają prace zespołu zadaniowego, powołanego Zarządzeniem nr 34 DGLP z dnia 19 maja 2021 r. Możliwe wtedy stanie się utworzenie specyficznego gospodarstwa (odrębnej jednostki w ramach Nadleśnictwa) dla lasów o takim znaczeniu dla lokalnej społeczności oraz powołanie Zespołu Lokalnej Współpracy (grupy interesariuszy), organizującego debatę publiczną dotyczącą projektu planu urządzenia lasu. Obecne zaawansowanie prac nad projektem planu urządzenia lasu w Nadleśnictwie Oława umożliwia dyskusję o odmiennym planowaniu działań leśnych w obszarach o wzmożonej rekreacji, ruchu turystycznym, czy też w lasach zlokalizowanych w pobliżu siedzib i osiedli mieszkaniowych. Wytypowane i zaproponowane lokalnym społecznościom lasy o wzmożonej funkcji społecznej w Nadleśnictwie Oława zlokalizowane są w 6 kompleksach leśnych o zróżnicowanej powierzchni (rysunek poniżej), od pojedynczych drzewostanów kilkuhektarowych do kompleksów kilkusethektarowych. W ramach wybranych kompleksów różnicowano podejście do planowanej gospodarki leśnej, wyznaczając w tych lasach strefy oddziaływania społecznego: strefę intensywnego oddziaływania społecznego i zrównoważonego oddziaływania społecznego. Łącznie, na powierzchni lasów o zwiększonej funkcji społecznej 746 ha (grunty leśne zalesione), wytypowano 259 ha strefy intensywnej i 487 ha strefy zrównoważonej.

Przyjęto następujące założenia:

1. Wielofunkcyjna gospodarka leśna pozwala na przestrzenne zróżnicowanie planowanych działań, przez zdiagnozowanie w planie urządzenia lasu kompleksów leśnych o wzmocnionej funkcji

społecznej, jak również obszarów cennych przyrodniczo, obejmujących istniejące i projektowane formy ochrony przyrody, zidentyfikowane przedmioty ochrony i ich siedliska oraz lasy o obniżonej stabilności.

2. W lasach o zdiagnozowanej funkcji społecznej, głównym celem gospodarki leśnej powinno być wzmacnianie społecznych usług ekosystemowych, rozumianych jako zapewnienie społecznościom korzyści psychologicznych, socjologicznych i estetycznych, przy jednoczesnym zachowaniu trwałości i stabilności lasu.

3. W lasach o dominującej funkcji przyrodniczej, gospodarka leśna powinna przede wszystkim zabezpieczać przedmioty ochrony przed pogorszeniem ich stanu zachowania, zgodnie z planami ochrony, planami zadań ochronnych, w uzgodnieniu z instytucjami do tego celu utworzonymi: regionalnymi dyrekcjami ochrony środowiska.

4. W lasach o obniżonej stabilności, wiek drzewostanu przestaje być kryterium decydującym o rozpoczynaniu procesu przebudowy i przemiany pokoleniowej lasu. Kondycja zdrowotna, skład gatunkowy dostosowany do siedliska są kluczowymi czynnikami pozwalającymi adaptować las do zmieniających się warunków klimatycznych.

5. Zachowanie trwałości lasu, jak również zdolności pełnienia przez niego oczekiwanych funkcji w zmieniających się warunkach klimatycznych, wymaga prowadzenia specyficznej gospodarki leśnej.

Rycina 1. Lokalizacja kompleksów leśnych o zwiększonej funkcji społecznej na tle zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Oława.

6. Planowane prace leśne, w lasach o wzmocnionej funkcji społecznej, mają na celu powolną przemianę starzejących się nasadzeń, w kierunku leśnych zbiorowisk, odpowiadających naturalnym składom gatunkowym, bardziej odpornym na zmieniające się warunki klimatyczne.

7. Priorytetem dla planowanych i przede wszystkim realizowanych działań w lasach o zwiększonej funkcji społecznej jest bezpieczeństwo ludzi w nich przebywających.

Wyniki inwentaryzacji

Gospodarka leśna w Nadleśnictwie Oława prowadzona jest w oparciu o zatwierdzony przez ministra właściwego ds. środowiska plan urządzenia lasu. Planowanie urządzeniowe opiera się na profesjonalnym rozpoznaniu środowiska przyrodniczego. Dla Nadleśnictwa Oława sporządzono, wg stanu na 01.01.2002 r., operat siedliskowy. Szczegółowo opisuje on, zgodnie z najlepszą wiedzą z zakresu typologii leśnej, siedliska i gleby leśne. Wg stanu na 01.01.2023 r. sporządzony został operat fitosocjologiczny, gdzie szczegółowo skartowano w lasach nadleśnictwa zbiorowiska leśne i siedliska przyrodnicze Natura 2000. Tworzony obecnie projekt planu urządzenia lasu będzie zawierał inwentaryzację zasobów drzewnych i działania w lasach zaplanowane na kolejne 10 lat. Wśród tych działań będą zarówno działania o charakterze gospodarczym jak i ochronnym, czy też wzmacniającym funkcje społeczne. Lasy Nadleśnictwa Oława tworzą przede wszystkim drzewostany z dominującą sosną (ok. 60% powierzchni), sztucznego pochodzenia, częściowo na siedliskach potencjalnie odpowiadających gatunkom liściastym. Drzewostany sosnowe narażone są na wiele czynników je uszkadzających i pogarszających ich stan zdrowotny, co w zmieniających się warunkach klimatycznych obecnie się nasila. W kolejnych rewizjach planów urządzenia lasu możemy zaobserwować stopniową przebudowę w kierunku gatunków liściastych – głównie dębu i buka, wprowadzaniu zróżnicowanych wielogatunkowych składów i różnicowaniu struktury wiekowej lasu. Szczególną opieką poddane są siedliska przyrodnicze w nadleśnictwie, gdzie największą powierzchnię stanowią zbiorowiska łęgowe i grądowe (ogółem w nadleśnictwie opisano siedliska przyrodnicze, zarówno leśne jak i nieleśne na powierzchni ponad 4,1 tys. ha.) Bliskość takich ośrodków miejskich jak Wrocław, Siechnice, Oława i Jelcz-Laskowice czynią lasy nadleśnictwa atrakcyjnymi do wypoczynku, co było podłożem opracowania Koncepcji Zagospodarowania Turystycznego, dokumentu konsultowanego z samorządami lokalnymi, zawierającego szereg planowanych działań dla rozwoju turystyki i rekreacji w nadleśnictwie, wg stanu na 01.01.2021.

Zaprojektowane działania w planie urządzenia lasu

W projekcie planu urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Oława, w 6 kompleksach o zwiększonej funkcji społecznej, zaprojektowano dwie strefy, związane z pobytem ludzi w lesie:

- intensywnego oddziaływania społecznego;

- zrównoważonego oddziaływania społecznego.

łącznie w obu strefach na 40% powierzchni nie planowano żadnych działań w lasach (opisy taksacyjne – we wskazaniach gospodarczych zapis: BRAK WSK).

Zabiegi pielęgnacyjne w lasach o zwiększonej funkcji społecznej zaplanowano na 48% powierzchni i będą one przyjmować charakter sanitarny (związany z bezpieczeństwem ludzi), polegający na usuwaniu drzew osłabionych i zamierających, niestabilnych mechanicznie, stanowiących zagrożenie. W stabilnych, młodszych drzewostanach będzie wykonywana pielęgnacja wynikająca z potrzeb związanych z fazą rozwojową drzewostanu i biologią gatunków występujących drzew. W starszych drzewostanach prace leśne będą miały charakter przekształceniowy, polegający na tworzeniu warunków do wzbogacania składu gatunkowego i struktury (budowy) drzewostanu przez promowanie odnowień podokapowych, dolesianie luk i przerzedzeń gatunkami występującymi w niedoborze lub wprowadzaniu dolnego piętra. W opisach taksacyjnych zapisano to jako: PIEL (pielęgnacja), CW (czyszczenia wczesne), CP (czyszczenia późne), TW (trzebież wczesna), TP (trzebież późna).

Przemiana pokoleniowa, będzie spowolniona, z wykorzystaniem zabiegów o długim, bardzo długim i ciągłym okresie odnowienia, z nieschematycznymi cięciami, polegającymi na jednostkowym lub grupowym usuwaniu drzew, aby odsłonić młode pokolenie, a także cięciami brzegowymi, wykorzystującymi światło boczne przy szlakach komunikacyjnych czy innych powierzchniach leśnych bezpośrednio przylegających do powierzchni otwartych (opisy taksacyjne – zapis: IVd z przeciętną intensywnością pozyskania na poziomie ok. 20%). Prace takie zaplanowano na 12% powierzchni lasu. Równolegle zaplanowano prace leśne związane z przygotowaniem gleby pod odnowienia naturalne i same odnowienia. W opisach taksacyjnych zapisano to jako: AGROT (zabiegi agrotechniczne), ODN-IIP (odnowienie II piętro), ODN-ZLOZ (odnowienie w ramach rębni złożonych).

W strefie intensywnego oddziaływania społecznego, o powierzchni 259 ha, nie planowano żadnych zabiegów (78% powierzchni tych drzewostanów), lub planowano zabiegi o charakterze pielęgnacyjnym (22% powierzchni).

W strefie zrównoważonego oddziaływania społecznego, o powierzchni 487 ha lasu, planowano głównie zabiegi o charakterze pielęgnacyjnym (65% powierzchni). Na 19% powierzchni tych lasów zaplanowano przemianę pokoleniową.

Nadleśnictwo deklaruje kontynuację współpracy z samorządami w zakresie zagospodarowania rekreacyjnego i turystycznego, co wynika z konsekwentnej realizacji koncepcji Zagospodarowania Turystycznego. W związku z tym w projekcie planu urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Oława znajdują się

kierunkowe wytyczne w zakresie zagospodarowania rekreacyjnego i turystycznego. Zaproponowane zostaną wariantowo działania, w efekcie których przedmiotowy teren będzie jeszcze bardziej przyjazny dla uprawiania turystyki i rekreacji. W szczególności opracowanie zawierać będzie wskazania dotyczące:

- doposażenia technicznego i organizacji miejsc intensywnie wykorzystywanych do rekreacji (tablice, ławki, oznakowania szlaków, konserwacja tras spacerowych itp.);
- doposażenia kompleksu w zakresie infrastruktury edukacyjnej w formie tablic informujących o prowadzeniu wielofunkcyjnej gospodarki leśnej, walorach przyrodniczych najciekawszych siedlisk itp.;
- działań zmniejszających konflikty między użytkownikami terenów leśnych (np. poprzez wytyczenie ścieżek spacerowych i rowerowych);
- reorganizacji leśnej sieci drogowej, przy uwzględnieniu walorów rekreacyjnych kompleksu;
- koniecznych działań w zakresie usuwania tzw. drzew niebezpiecznych;
- zasadności monitorowania miejsc intensywnie wykorzystywanych rekreacyjnie.

Zaproponowane zostaną również wytyczne w zakresie ochrony zapylaczy w lesie, polegające na wykorzystywaniu luk, przerzedzeń, stref brzegowych i ekotonowych czy też powierzchni związanych z gospodarką leśną, pozbawionych drzewostanu, gdzie mogą być wprowadzane i wspierane rośliny stanowiące pożytki dla zapylaczy, zarówno drzewa, krzewy jak i rośliny zielne.

Podsumowanie

„Wytyczne do zagospodarowania lasów o zwiększonej funkcji społecznej na gruntach w zarządzie Lasów Państwowych” wprowadzone Zarządzeniem DGLP nr 58 z dnia 5 lipca 2022 r. weszły w życie 1 września ubiegłego roku. Na spotkaniu konsultacyjnym, 23 maja b.r., przedstawiono propozycje wyznaczenia lasów społecznych i stosownych modyfikacji prowadzonych działań leśnych w Nadleśnictwie Oława. Pomimo, że projekt planu urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Oława jest na ukończeniu, podjęta próba daje szansę na konsensus w zakresie utrzymania we właściwym stanie walorów przyrodniczych, oczekiwań lokalnych społeczności i produkcji surowca drzewnego.

Uznano, że wskazane kompleksy leśne wyróżniają się dominującą funkcją społeczną, co wynika z faktu, że dla lokalnej społeczności las jest przede wszystkim elementem krajobrazu i miejscem wypoczynku, a dopiero w dalszej kolejności bazą surowca drzewnego. W przyjętych założeniach wskazano, że celem gospodarki leśnej będzie przede wszystkim wzmocnienie społecznych usług ekosystemowych, mających na uwadze zapewnienia społecznościom korzyści psychologicznych,

socjologicznych, ekonomicznych i estetycznych. Jednocześnie zaplanowane działania leśne zapewniają trwałość lasu, rozumianą jako trwałość realizowanych funkcji w przyszłości.

Uznanie funkcji społecznej za dominującą pozwoliło wyróżnić dwie strefy oddziaływania społecznego: intensywną i zrównoważoną, skutkującą zróżnicowaniem w ich granicach intensywności i sposobów użytkowania, uwzględniającego przede wszystkim możliwość naturalnego odnowienia lasu oraz zachowania jego estetyki i architektury. W konsekwencji planowane prace leśne, których celem będzie stopniowa, w długim okresie zaplanowana wymiana pokoleniowa starzejących się, niedostosowanych do siedliska nasadzeń, głównie sosnowych, zmniejszą swoją intensywność, w porównaniu do sposobu zagospodarowania lasu w lasach gospodarczych.

(W opracowaniu skorzystano z wniosków Konferencji: „AKTUALNE PROBLEMY ZARZĄDZANIA DRZEWOSTANAMI WOKÓŁ AGLOMERACJI MIEJSKICH I MIEJSCOWOŚCI TURYSTYCZNYCH” Mielno 16-17 maja – prof. dr hab. Stanisław Drozdowski).

Załączniki:

1. Prezentacja_BULiGL_Lasy_Spoeczne_Olawa_23_05_2023.pdf;
2. Mapa_funkcji_lasu_Olawa_czN.PDF;
3. Mapa_funkcji_lasu_Olawa_czS.PDF;
4. Mapa_funkcji_lasu_Bierutów.PDF;
5. Opisy_taksacyjne_obszar_nr_1.pdf;
6. Opisy_taksacyjne_obszar_nr_2.pdf
7. Opisy_taksacyjne_obszar_nr_3.pdf
8. Opisy_taksacyjne_obszar_nr_4.pdf
9. Opisy_taksacyjne_obszar_nr_5.pdf
10. Opisy_taksacyjne_obszar_nr_6.pdf